

ἀντικειμένου τούτου, διότι ἔκαστος εἰς τὸ νου-
θετεῖν σοφός. Οἱ μᾶλλον τῶν ἄλλων προβλεπτι-
κοὶ ἔσπευσαν πρὸς ἀναζήτησιν ἵκτροῦ, ἀλλοὶ δὲ
ἡττον πρόθυμοι ἔφερον φανούς· ὅλοι ὅμως ἀνεξαι-
ρέτως ἐπεμελήθησαν τὴν πληγὴν, καὶ τινες αὐτῶν
ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ ἐπαναφέρωσι τὸ αἷμα, ἐκ-
μιζόντες αὐτὴν διὰ τῶν χειλέων. Ὡπως δὲ σκο-
πιμώτερον κατορθώσωσι τὴν ἄλλως τε ἀμφίβο-
λον σωτηρίαν τοῦ πληγωθέντος ἥρχισαν νὰ τὸν
ἐκδύωσιν, ἀλλ' εἰς τὴν πρώτην ἀπόπειραν δὲ Ἐρρί-
κος, ὅστις καὶ ἐν τῇ λειποθυμίᾳ του δὲν εἶχεν ἀ-
πολέσει ἐντελῶς τὰς αἰσθήσεις του, ἀντέστη ἐπι-
μόνως καὶ καρτερικῶς εἰς τὰς χορηγουμένας
αὐτῷ βοηθείας. Ἀφήσατέ με! ἀφήσατέ με!
ἐπανελάμβανε μετὰ βραχνῶδους ἀγωνιῶντος
φωνῆς. Ματαίως δὲ προσεπάθησαν νὰ ὑπερνική-
σωσι τὴν ἐπίμονον ταύτην τοῦ θανατιῶντος ἀν-
τίστασιν.

Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἐπληγώθη δὲ Ἐρρίκος εἶχε
φέρει τὴν χειρά του ἐπὶ τῆς καρδίας, ἔκτοτε δὲ
ἡ χείρ του δὲν μετεκινήθη ἐκεῖθεν. Καθόσον δὲ
αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ἐξηγτλοῦντο συνέστελλε σπα-
σμωδικῶς διὰ τῆς χειρὸς ταύτης τὴν πληγὴν του,
ἐνῷ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀνθίστατο εἰς τὰς προσπα-
θείας τῶν φίλων του. «Ἀφήσατέ με, ἀφήσατέ
με!» ἐπανελάμβανε μὲν φωνὴν ἐπιτακτικὴν καὶ
σοβαράν, καίτοι ἔξοθισθενημένην.

Τέλος ἦλθεν δὲ ἱατρὸς· καθὼς πάντα δυστυχῶς
τὰ φάρμακα τῶν παθῶν φθάνουσιν ἀείποτε βρα-
δέως, ἤλθε καθ' ἣν στιγμὴν δὲ Ἐρρίκος ἔξέπνευε
ψελλίζων τὴν ὑστάτην λέξιν, ἐν ὄνομα! ἀλλὰ
τόσον σιγαλά, ὡστε οὐδεὶς τὸ ἥκουσεν· ἀλλ' ὅ-
μως τὸ ὄνομα αὐτὸ πολλοὶ τὸ ἐμάντευσαν ἐκ τῆς
κινήσεως τῶν χειλέων τοῦ θυγάτκοντος. Ἀπέθανε
μὴ συμπληρώσας. ἔτι τὸ εἰκοστὸν δεύτερον τῆς
ἡλικίας του ἔτος!

Καὶ μετὰ τὸ οἰκτρὸν αὐτοῦ τέλος δὲ ἱατρὸς ἡ-
θέλησε νὰ παρατηρήσῃ τὴν πληγὴν· ἀπεμάκρυνε
μετὰ δυσκολίας ἐκ τοῦ ψυχροῦ στήθους τὴν χει-
ρά του, ἥτις ἦτον εἰσέτι προσκεκολλημένη ἐπ' αὐ-
τοῦ, ἥνεῳ τὸν ἐπενδύτην καὶ ἔσχισε τὸ ὑποκά-
μισον· τότε παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν δὲ παράδοξος
τρόπος τοῦ νέου κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἡ ἕρις
αὐτοῦ, ἡ μονομαχία καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀγωνίαν ἀν-
τίστασίς του ἐντελῶς ἔξηγήθησαν.

Μὲ μεγάλην ἔκπληξιν καὶ συγκίνησιν εὗρον ἐπὶ
τοῦ στήθους τοῦ Ἐρρίκου, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς
καρδίας του, αἱμόφυρτον καὶ διατρυπημένην ὑ-
πὸ τοῦ ξίφους τοῦ κόμητος Γουλιέλμου τὴν ἀν-

θοδέσμην τῆς πριγκιπέσσος Ἐλένης, τὴν ἀνθοδέ-
σμην τῆς κυρίας Πρεβό.

PAUL FERNEY.

ΜΑΡΤΙΝΟΣ ΛΟΥΓΘΗΡΟΣ

Η διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου κύριον σκοπὸν
προέθετο τὴν πνευματικὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀ-
νακαίνισιν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἴσοτητος καὶ τῆς
δικαιοσύνης· ἀλλὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον, θελήσα-
σα νὰ τρέψῃ ὑπὲρ ἔσωτῆς τὴν εὔπιστίαν τῶν ἀν-
θρώπων καὶ τὰς πολιτικὰς περιστάσεις, παρεμόρ-
φωσεν ὀλοσχερῶς διὰ σοφισμάτων ἡ ἐκκλησία τῆς
Ῥώμης. Εὰν δὲ Ῥώμη ἦναι ἡ παγκόσμιος βασιλίς,
διατί καὶ ὁ ἰεράρχης αὐτῆς νὰ μὴ ἦνε ὁ ἀνώ-
τατος τῶν ἰεραρχῶν; Διατί ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώ-
μης νὰ μὴ ἦνε μάτηρ ἀπαντος τοῦ χριστιανι-
σμοῦ; Διατί οἱ λαοὶ νὰ μὴ ὅσι τέκνα της καὶ
ἡ ἔζουσία αὐτῆς νόμος των κυρίσαρχος; Ἰδοὺ
αἱ ιδέαι αἵτινες κατὰ πρῶτον ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν
κεφαλὴν φιλοδόξων τινῶν παπῶν, αἵτινες πρού-
κάλεσαν τὰς τοσαύτας τοῦ ἀνωτέρου καὶ κατω-
τέρου Ῥωμαϊκοῦ κλήρου καταχρήσεις καὶ ἐπήνεγ-
κον τέλος τὸ σχίσμα τοῦ Λουθήρου, οὗ τὸν βίον
ἐν συνόψει προτιθέμεθα νὰ διαγράψωμεν. Πρὸν
ὅμως προδόμων εἰς τὰ καθέκαστα τοῦ βίου αὐτοῦ,
καλὸν νομίζομεν ἐν συντόμῳ νὰ περιλάβωμεν περὶ
τῆς ἐν γένει καταστάσεως τοῦ παπισμοῦ κατὰ
τὴν IE'. ἐκαπονταστηρίδα.

Πρὸ πολλοῦ ἦδη εἶχεν ἐκλείψει ἀπὸ τῆς ἐκ-
κλησίας ταύτης ἡ εὐαγγελικὴ ἀπλότης καὶ
χροστότης τῶν πρῶτων Χριστιανῶν αἰώνων, με-
ταρρυθμίσεις δὲ ἀδιάλειπτοι πρὸς ὅφελος τῶν πα-
πῶν καὶ τῶν κληρικῶν παρεισαχθεῖσαι, μετέβαλον
παντοιοτρόπως τὸν τε χαρακτῆρα καὶ τὸν σκοπὸν
τῶν αἰώνων ἐκείνων. Ἀνώτερος ἰεράρχης τῆς Δατι-
νικῆς ἐκκλησίας κατὰ τὸν χρόνους ἐκείνους ἦν δὲ
Ἀλέξανδρος ΣΤ'. ὅστις πρὸ τοῦ θανάτου Ἰγνοκεν-
τίου τοῦ Η'. ἀρχιεπίσκοπος καρδινάλιος ὁν, καὶ
σκανδαλωδέστατον βίον ζῶν μετά τινος παλλα-
κίδος, ἥξεν ἔσχεν ἐκανὰ τέκνα, δὲν παρήτησε
τὸν βίον τοῦτον καὶ ἀφοῦ ἐπὶ τὸν παπικὸν θρό-
νον ἀνῆλθε τῇ ἀδρᾷ τῶν ψήφων τῶν καρδινα-
λίων ἔξαγορᾳ. Οἱ πάπας οὗτος τὴν αὐτὴν τῆς
χειροτονίας του ἡμέραν προεχειρίσατο τὸν μίσον
του Καίσαρα, νέον λίγων ἐκλελυμένον ἥθιν, Ἀρ-
χιεπίσκοπον Βαλεντίας καὶ ἐπίσκοπον Παμπε-
λούνης, εἴτα δὲ ἐτέλεσεν εἰς τὸ Βατικανὸν τοὺς
γάμους τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, τῆς διαβούτου Λου-

χρητίας Βοργίας, δι' ἕορτῶν, εἰς ἃς παρέστη ἡ ἔρωμένη αὐτοῦ ίουλία Βέλλα καὶ ὅπου διεδραματίσθησαν τὰ αἰσχρότερα πράγματα. Ὁφισιτέρον δὲ Καΐσαρ Βοργίας ἐνεκολπώθη τὴν μερίδα τῶν Γουέλφων καὶ ἀφοῦ κατεπολέμησε τοὺς ἐναντίους του Γίβελίνους, ἐστράφη ἐπειτα καὶ κατ' αὐτῶν τῶν συνεταίρων του. Οἱ πάπας πατήρ του ἐδωρήσατο τῷ 1497 εἰς τὸν πρωτότοκον μίοντο τὸ δουκάτον τοῦ Βενεβέντου, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ δέ νέος δούκος ἐγένετο ἀφαντος καὶ μιᾷ νυκτὶ ἔμπορός τις, Γεώργιος Σκιαδούνης καλούμενος, εἶδε πτῶμά τι ριπτόμενον εἰς τὸν Τίβεριν· τοῦτο δὲ ἦτο τοῦ δουκὸς, ὃν δὲ ἀρχιεπίσκοπος ἀδελφός του εἶχε φονεύσει. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἔξηρασσαν. Εἴς τῶν ἐπ' ἀδελφῇ γαμήρων του εἶχε ἐλαφρῶς πταίσει εἰς αὐτὸν, δι' ὅπερ μνησικακῶν, τὸν ἔπινξεν ἰδίαις χερσίν. Οἱ πάπας εἶχεν εὔνοούμενόν τινα, δηνόματι Περότον, δοτις διωκόμενός ποτε ὑπὸ τοῦ Καΐσαρος κατέφυγεν ὑπὲρ αὐτὸν τὸν παπικὸν μανδύχην, ἀλλ' ὁ Καΐσαρ, οὐδόλως τοῦτο εὐλαβηθεὶς, τὸν ἐκτύπτοντα διὰ λακτίσματος, καὶ τὸ αἷμα ἐκηλίδωσε τὸ πρόσωπον τοῦ ποντίφικος. Ἐκάστην πρωταν πολυάριθμοι νεκροί, εὑρίσκοντο εἰς τὴν Ρώμην πεφονευμένοι κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καΐσαρος, καὶ ὅσους δὲν ἐδύνατο νὰ ἐγγίσῃ ἢ σπάθη, ἐφόνευον τὰ τοσοῦτον παροιμιώδη καταστάντα τῶν Βοργίων δηλητήρια· ἀλλὰ καὶ ἡ θεία δίκη δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ. Οἱ πάπας Ἀλέξανδρος, ὃν οἱ ιστορικοὶ κατηγοροῦσιν ὡς καὶ μετ' αὐτῆς τῆς θυγατρός του Δουκρητίας ἀσελγήσαντα, θεὶς μιᾷ ἡμέρᾳ δηλητήριον εἰς ἔδεσμά τι ὅπερ προώριζε δι' ἴσχυρόν τινα καρδινάλιον ἔπαθεν ὅτι δι' ἐκεῖνον ἐσκόπευεν. Οἱ καρδινάλιοι πληροφορθεὶς τοῦτο ἐκέρδισε διὰ χρημάτων τὸν θαλαμηπόλον τοῦ πάπα, ὥστε ἀντὶ νὰ θέσῃ πρὸ τοῦ καρδιναλίου τὸ δηλητηριασμένον ἔδεσμα, παρέθηκεν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ πάπα, καὶ οὕτως ἐσχε κάκιστον θάνατον.

Ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ιεράρχου τὸ μίασμα ἐπρεπε νὰ διαδοθῇ βεβαίως καὶ εἰς τὰ κατώτατα στρώματα τοῦ κλήρου. Ἐντεῖθεν ἐπήγασαν δεισιδαιμονίαι τερατώδεις, προλήψεις καταπληκτικαὶ καὶ συλλήδον πᾶν ὅτι φαντασία πεπωρωμένη δύναται νὰ γεννήσῃ. Οἱ ἀνώτεροι κλήροι διεθεισμένοι εἰς τὴν μεγαλειτέραν ἀμάθειαν, εἰς δὲ ἐπίσκοπος τῆς Δουνφέλδης ἔθεώρει ἔκυτὸν εὐτυχῆ διότι οὐδέποτε ἔμαθεν οὕτως τὴν Ελληνικὴν, οὔτε τὴν Ἐβραϊκὴν, καὶ οἱ μοναχοὶ ἴσχυρι-

ζόντο διὰ δῆλαι αἱ αἰρέσεις προήρχοντο ἐκ τῶν γλωσσῶν τούτων καὶ ἴδιᾳ τῆς Ἑλληνικῆς. « Ἡ νέχι διαθήκη, ἔλεγέ τις αὐτῶν, εἴναι βίβλος πλήρης ὄφεων καὶ ἀκανθῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἴναι γλῶσσα νεωστὶ ἐφευρεθεῖσα καὶ ἀπὸ τὴν ὅποιαν πρέπει ν' ἀπέχῃ τις, ἢ δὲ Ἐβραϊκὴ ἄμα τὴν ἐκμάθη τις καθίστησιν αὐτὸν παραχρῆμα ίουδαῖον καὶ ἔνοχον τῆς εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐπιφυλασσομένης ποινῆς. » Άν δέ τινες ἐκκλησιαστικοὶ ὑπῆρχον πεπαιδευμένοι, οὗτοι περὶ πᾶν ἄλλο μέρος ἢ περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν σοφίαν ἡσχολοῦντο, καὶ οἱ ἵερεις τοῦ Χριστοῦ μετέφραζον τὰ θεῖα λόγια τῶν πατέρων εἰς τὸ θρόνος τοῦ Βιργιλίου καὶ τοῦ Όρατίου, ὅπως ἀρέσκωσι τοῖς πολλοῖς. Οὕτως δὲ καρδινάλιος Βέμπος ἀντὶ νὰ εἴπῃ Ἀγιον Πρεῦμα ἔλεγε Ηροὶ τοῦ οὐρανίου Ζεφύρου, ἀντὶ Χριστοῦ νιοῦ τοῦ Θεοῦ, Ἀθηνᾶς ἐξελθούσης ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ Διὸς κτλ. Μιᾷ τῶν ἡμερῶν εὔρων οὗτος τὸν Σαδολέτον μεταφράζοντα Ἰταλιστὶ τὴν πρὸς Ρώμαίους ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου, « Ἀφες, τῷ εἴπε, τὰ παιδαριώδη τοιαῦτα ἔργα δὲν ἀρμόζουσιν εἰς ἀνδρας σπουδαίους. »

Οἱ κατώτεροι κλήροι δητὸν ἀπαύγασμα τῶν διαθέσεων τούτων τῶν ἀνωτέρων του. Αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία ἦσαν τοσαῦτα θέατρα ἀπείρων φαυλοτήτων, καὶ οἱ τόποι ἐν οἷς κατώκουν ἐκκλησιαστικοὶ ἦσαν τὸ κατοικητήριον πάσης ἀκολασίας. Οἱ Κορνήλιος Ἀδριανὸς εἰς Βρούγην, δὲ ἀδελφὸς Τρίνκλερος εἰς Κραπέλην καὶ ἄλλοις ἀλλαχοῦ εἴχον, ὡς ἄλλοι σατράπαι, πολυάριθμα χαρέμια, οἱ ἱερεῖς ἐφοίτων ἀδιαλήπτως εἰς τὰ καπηλεῖα, ἐπαίζον τὸν κύρους, εἰς πολλὰ δὲ μέρη ἐπλήρωνον ἀδρῶς εἰς τὸν ἐπίσκοπόν των ἴνα συζῶσι μετὰ μιᾶς ἢ πολλῶν γυναικῶν καὶ διὰ τὰ ἔξ αὐτῶν ἀποκτώμενα τέκνα. Οἱ ἕρασμος ἀναφέρει διὰ Γερμανός τις ἐπίσκοπος εὑρισκόμενος μιᾷ ἡμέρᾳ εἰς συμπόσιον εἴπε δημοσίως, διὰ οἵτις ἐντὸς ἐνδέκα χιλιάδες ἱερεῖς ἐπαρουσιάσθησαν ἐνώπιον κύτου ὅπως ζητήσωσι τοικύτας ἀδείας. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῆς Σχαφούζης ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς ἱερεῖς νὰ χορεύσωσι δημοσίως ἐκτὸς ἐν καιρῷ γάμων καὶ νὰ φέρωσιν ἐφ' ἔαυτῶν δύο εἰδὴ σπλαν, εἰς δὲ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Μαγεντίας συνέβαινον καθ' ἐκάστην νύκτα ἀληθῆ ὅργια.

Τι δὲ νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν τερατολογιῶν δι' ὃν προσεπάθουν νὰ ἐξαπατήσωσι τὸν λαόν; Εἰς δῆλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Βυρτεμβέργης

ενδίσκοντο τεμάχια τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῷος, ἵ-
δρώς ὅστις ἔθρεξε τοὺς τρεῖς παιδίας ἐν τῇ κα-
μίνῳ, τίμιον ἔύλον τοῦ σταυροῦ, τρίχες τοῦ πώ-
γωνος τοῦ ἀγίου Χριστοφόρου καὶ μυρία ἄλλα
τοικεῖται. Εἰς Σχαρούζην ἐδείκνυτο ἡ ἴπνοή τοῦ
Ἀγίου Ἰωσήφ, ἦν δὲ ἄγιος Νικόδημος εἶχε δεσμῆ
εἰς τὸ χειρόκοπιόν του, εἰς δὲ Βυρτεμβέργην ὑ-
πῆρχε καὶ ἦν μέγχ πτερὸν ἔξαρθρεν ἀπὸ τὰς
πτέρουγκας τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἔμποροι δέ
ἱερῷν δῆθεν λειψάνων ἐνοικίαζον ἀπὸ τοὺς ἰδιο-
κτήτας αὐτὰς συμφωνοῦντες νὰ τοὺς δώσωσι τόσον
τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῶν εἰσπραχθησομένων κερδῶν,
καὶ τὰ ἔξεσθετον εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ εἰς τὰς πα-
νηγύρεις. Ἀλλὰ γελοιωδέστεροι ήσαν οἱ λεγόμενοι
Γέλωτες τοῦ Πάσχα. Ἐπειδὴ ἐφόροντο ὅτι ἡ
ἔορτὴ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἐπρεπε νὰ
τελῆται ἐν πλείστῃ ὅση χαρᾶ καὶ θυμηδίᾳ, οἱ
κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην λαλοῦντες ἀπὸ τοῦ
ἄμβωνος ἱερεῖς προσεπάθουν νὰ προκαλέσωσιν ὅ-
σῳ τὸ δυνατὸν πλείω γέλωτα παρὰ τοῦ ἀκροατη-
ρίου των, καὶ ἐντεῦθεν δὲν ἔχουνται ὁμοίως
δὲν ἔσυριζεν ὡς χὴν, ἄλλοι διηγεῖτο ἴστορίας
ἀπρεπεστάτας, ἔτερος ἴστορει τὰ γελοιώδη κα-
τορθώματα τοῦ ἀγίου Πέτρου, καὶ μεταξὺ τῶν
ἄλλων, ὅτι εἰσελθόν ποτε εἰς τις καπηλεῖον,
ἡπάτησε τὸν κύριον αὐτοῦ καὶ ἀφοῦ ἔπιε κατὰ
κόρον, ἀνεχώρησε χωρὶς οὐδὲ λεπτὸν νὰ δώσῃ.
Τὰ τοιαῦτα ἴσως παρὰ τῶν πολλῶν θεωρηθῶσι
μυθώδη, εἰσὶν δῆμως ἀληθέστατα, καὶ ἵδου πῶς
παρίστησι τὴν κατάστασιν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκ-
κλησίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνὴρ αὐ-
τόπτης, καὶ συνέταιρος τοῦ Λουθήρου, διερι-
κλεῖς Μυκόνιος.

« Τὰ πάθη καὶ αἱ ἀρεταὶ τοῦ Χριστοῦ ἐθεω-
ροῦντο ὡς ματαία ἴστορία ἢ ὡς μῦθοι τοῦ Ομή-
ρου. Δὲν ἐπρόκειτο πλέον περὶ τῆς πίστεως, δι' ἣς
ἔξασφαλίζεται ἡ δικαιοσύνη τοῦ Σωτῆρος καὶ ἡ
κληρονομία τῆς αἰωνίου ζωῆς. Οἱ Χριστὸς ἦτο
δικαστὴς αὐτοτρόπος ἔτοιμος νὰ καταδικάσῃ ἐκεί-
νους οἵτινες δὲν ἔτρεχον εἰς τὰς πανηγύρεις τῶν ἄ-
γίων ἢ εἰς τὰς Ἰνδουλζεντζίας τοῦ πάπα. Ως με-
στεῖται παρίσταντο κατὰ πρῶτον λόγον ἡ Παρθέ-
νος Μαρία, δμοία πρὸς τὴν Ἄρτεμιν τῶν ἔθνων,
καὶ εἴτα οἱ ἄγιοι τῶν ὁπίων οἱ πάπαι ἀδικλή-
πτως ἐπηγένχον τὸν κατάλογον, οἱ δὲ μεστεῖται
οὕτοι δὲν παρενέβαλλον τὴν μεστείαν των εἰμὴ
διατεταγμένους κανόνας. Ἐπρεπε δὲ νὰ πράξῃ τὶς ὅχι ὅ, τι
δὲ Θεὸς διέτασσεν, ἀλλ᾽ ὅ, τι οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μο-

νιχοὶ πρὸς ἀργυρολογίαν ἐφεῦρον, τουτέστιν ἐπα-
νειλημμένα χαῖρε Μαρία, δεήσεις τῆς Ἀγίας
Οὐρσούλης, τῆς Ἀγίας Βριγίττας κτλ. Ἐπρεπε νὰ
ψάλλωσι, νὰ φωνάζωσι νυχθημερόν. Ἄπηρχον τό-
τα προσκυνήματα, ὅσα ὅρη, δάση καὶ πεδιάδες,
ἄλλ' ἀντὶ νὰ κοπιάσῃ τις διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς αὐτὰ,
ἐδύνατο νὰ ἔξαγοράσῃ ἀντὶ χρημάτων τὸν κόπον.
Ἐφερον λοιπὸν εἰς τοὺς Ἱεροὺς καὶ τὰ μοναστήρια
χρήματα καὶ πᾶν ὅ, τι ἐδύνατο νὰ ἔχῃ τινὰ ἀξιαν,
οἷον ὄρνιθας, γῆνας, νήσας, ὡὰ, κηρίον, βούτυρον,
τυρὸν κτλ. Τότε τὰ ἄσματα ἀντήχουν, οἱ κώδωνες
ἔκρουον, τὸ θυμίαμα ἐπλήρου τὸ θυσιαστήριον,
οἱ θυσίαι ἐπροσφέροντο καὶ αἱ καλογηρικαὶ τράπε-
ζαι ἔγεμον βρωμάτων. Οἱ ἐπίσκοποι δὲν ἐδίδα-
σκον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ᾽ ἔχειροτόνουν ἰε-
ρεῖς, καθιέρουν κώδωνας, μοναχοὺς, ἐκκλησίας,
εἰκόνας, βιβλία, κοιμητήρια, καὶ ταῦτα πάντα ἔ-
φερον μέριστα εἰσοδήματα. Οστᾶ, βραχίονες, πό-
δες ἐφυλάσσοντο εἰς χρυσᾶς ἢ ἀργυρᾶς θή-
κας, τὰ προσέφερον εἰς ἀσπασμὸν ἐν ταῖς ἐκκλη-
σίαις καὶ ἐκ τούτων ἐκέρδιζον πολλά. »

Τοιαύτη ἦτον ἡ κατάστασις τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκ-
κλησίας ἐν δλίγοις, ὅτε δούληρος ἦλθε νὰ πα-
τάξῃ τὰς καταχρήσεις καὶ νὰ προκαλέσῃ τὸ σχί-
σμα ἐκεῖνο, ὅπερ διήρεσεν εἰς δύο τὴν ἐκκλησίαν
τῆς Ρώμης καὶ ἐγένετο παράπτων τοσούτων συμ-
βεβηκότων εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Ο Μαρτίνος Λούθηρος ἐγεννήθη τῇ 10 Νοεμ-
βρίου 1483, περὶ τὸ μεσονύκτιον, παραμονὴν
τῆς ἡμέρας τοῦ ἀγίου Μαρτίνου ἐν Εἰσλέβη, ὑπο-
κειμένη τῇ κομητείᾳ τῆς ἐν Θουριγγίᾳ Μασφέλ-
δης ἐκ γονέων Ἰωάννου Λουθήρου, υἱοῦ χωρικοῦ τι-
νος τῆς Μόρας, καὶ Μαργαρίτης Δινδεμάνης θυγα-
τρὸς ἀστοῦ τινος τῆς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Βυρζούρ-
γη Ναυστάδης. Οἱ σεκενδόφριοι λέγει τοις ἡ μή-
τηρ τοῦ Λουθήρου μὴ ἐλπίζουσα τόσον ταχὺν
τὸν τοκετὸν εἶχε μεταβῆναι εἰς τινὰ πανήγυριν
τῆς Σχέσωνίας, καὶ ἐκεὶ καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν
ἀδίνων ἔτεκεν, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο διαψεύδεται ὑπὸ¹
αὐτοῦ τοῦ Λουθήρου διμολογοῦντος « Ego natus
sum in Eisleben, baptisatusque apud san-
ctum Petrum ibidem. » (L. Epp. 4. 390) Ὁ
πατήρ τοῦ Νέου Μαρτίνου, ἀνὴρ εὐθὺς καὶ φι-
λομαθής, ὅπό ταν εὔρισκεν εὔκαιριαν ἐκ τῶν ἐρ-
γασιῶν αὐτοῦ ἡσχολεῖτο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ὅσων
ἐνετύγχανε βιβλίων, ἢ δὲ μήτηρ αὐτοῦ διεκρί-
νετο ἐπὶ εὐσεβείᾳ, καὶ πλείσταις ἄλλαις ἀρεταῖς,
ῶστε κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Μελάγχθονος, ἐθε-
ωρεῖτο iutuebanturque in eam caeterae ho-

nestae mulieres ut exemplar virtutum.

· Εξ μηνῶν μόλις ἡτον διούθηρος ὅτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐγκαταλείψαντες τὴν Εἰσέλεθην ἥλθον καὶ μετώκησαν εἰς Μανσφέλδην, τῆς δποίαστα μεταλλωρυχεῖα ἦσαν τότε διάσημα. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐν Μανσφέλδῃ διαμονῆς ὑπῆρξε δυστυχής εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Λουθήρου, διότι ἔζησεν ἐκεῖ ἐν μεγίστῃ στερήσει. «Οἴ γονεῖς μου, ἔγραφεν οὗτος δψιάτερον, ἡσαν λίαν πτωχοί ὁ πατέρος μου ἦτο πτωχὸς ἀνθρακεὺς καὶ ἡ μήτηρ μου συνεχῶς ἔφερε ἔβλα ψὲπὶ τῶν ὄμων τῆς ὅπως ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς δαπάνας τῆς οἰκογενείς των.» Τὸ δὲ παράδειγμα τῶν γονέων ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Μαρτίνον τὸν ἔρωτα τῆς ἐργασίας καὶ τῆς φιλοπονίας. Βραδύτερον διούννης Λουθῆρος τιμώμενος διὰ τὸν εὐθὺν αὐτοῦ χαρακτῆρα ἐγένετο δημοτικὸς σύμβουλος τῆς Μανσφέλδης, θέλων δὲ νὰ δώσῃ εἰς τὰ τέκνα του δσον ἦν δυνατὸν καλλιτέραν ἀργαγήν προσεκάλει συνεχῶς εἰς τὴν τράπεζάν του τοὺς μᾶλλον εὐπαιδεύτους ἄνδρας τῆς πόλεως. Ἐσπούδασε δὲ καὶ διδάσκαλος τοῦ Μαρτίνου μετὰ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ὑπῆρξεν διούδλαος Ἐμπερός, τὸν χαρακτῆρα τοῦ δποίου δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν, ἐὰν μάθωμεν ὅτι δεκαπεντάκις ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἔδειρε ποτε τὸν μαθητήν του. Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἐμπεροῦ, διούρτινος ἔμαθε τὴν κεφαλαιώδη Κατήχησιν, τὰς δέκα ἑντολὰς, τὸ σύμβολον τῶν Ἀποστόλων, τὴν Κυριακὴν Προσευχὴν, τὴν Λατινικὴν γραμματικὴν τοῦ Δονάτου καὶ τὰ τοιαῦτα ἀλλ' ὁ πατέρος του θεμελιῶν ἐπ' αὐτὸν μεγάλας ἐλπίδας καὶ θέλων νὰ τὸν κατατάσσῃ σοφὸν, ἀπεφάσισε νὰ τὸν στείλῃ καὶ ἀλλοχοῦ. Όθεν τῷ 1497 ὅτε διούρτινος ἔφθασεν εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν τὸν ἔπειμψεν εἰς τὴν ἐν Μαγδεμβούργη Σχολὴν τῶν Φραγκισκανῶν ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεὶ δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν δαπάνην αὐτοῦ καὶ διὰ τούτου ἐκεῖνος ὑφίστατο πλείστας στερήσεις, τὸν ἔπειμψε μετὰ ἐν ἔτος εἰς Ισενάκην, ἐνθα ὑπῆρχεν ἀξιόλογόν τι σχολεῖον καὶ εἶχε πολλοὺς συγγενεῖς ἀλλ' οἱ συγγενεῖς οὗτοι ἐφάνησαν λίαν σκληροὶ πρὸς τὸν νέον Μαρτίνον, ὅστις πολλάκις ἵνα πληρώσῃ τὴν κενῆν κοιλίαν του, ἡναγκάσθη μετ' ἄλλων πτωχῶν παιδίων νὰ περιέρχηται ψάλων ἔξωθεν τῶν οἰκῶν τῶν πλούσιων περιττῶν δὲ νὰ εἴ-

πωμέν ὅτι ἐνίστε μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἀσματος ἀντὶ νὰ λάβῃ τεμάχιόν τι σκληροῦ ἀρτου, ἐδέχετο ὕδρεις καὶ λόγους σκληρούς. Μιὰς ἡμέρας, ἀφοῦ ἐδιώχθη βαρβάρως ἀπὸ τρεῖς ἀλληλοδικαδόχως οἰκους, ἔμπροσθεν τῶν δποίων κατὰ τὸ σύνηθες ἔψαλτον, ἐπανήχετο εἰς τὴν τρώγλην του πεινῶν καὶ κλαίων, ὅτε κατὰ θείαν πάντως ἐπίπνοιαν ἔστη ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου πρὸ οἰκίας τινὸς, σκεπτόμενος ἐπὶ τῆς ἀθλίας καταστάσεώς του. Αἴφνης ἡ θύρα ἦνεψηχθη καὶ γυνή τις προβάσα τῷ προσέφερεν ἀρτον· ἦν δὲ αὐτὴ Οδρούλη ἡ σύζυγος τοῦ δημάρχου Κονράδου Κότα, ἡτις βλέπουσα συνεχῶς τὸν Μαρτίνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀκούσασα τοὺς πικροὺς λόγους, δι' ὧν τὸν ἐδίωξαν ἐκ τῶν παρακειμένων οἰκων, τὸν ἐσπλαγχνίσθη καὶ τῷ ἐδίωκε τὸν ἀρτον ὅπως καταπάσῃ τὴν πεινάν του. Ο Κονράδος ἐπήνεσε τὴν πρᾶξιν τῆς συζύγου του καὶ τοσαύτην συμπάθειαν ἔλαβε πρὸς τὸν Λουθῆρον, ὃστε μετά τινας ἡμέρας τὸν παρέλασεν εἰς τὸν οἰκόν του, ἐνθα τὸ πειναλέον παιδίον εὗρε βίον πάντη διάφορον ἐκείνου, δην τέως διήγαγεν οὕτω δ' ἐσπούδασε τὸν αὐλὸν καὶ τὴν ἀρπαν καὶ ἐσύνθεσε διάφορα ἄσματα, ὥν τινα, ὡς τὸ *Ein' vesle Burg ist nuser Gott*, διεγέρουσι μέχρι τοῦ νῦν τὸν θαυμασμὸν τῶν περὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ποίησιν ἀσχολούμένων.

Ἀσπαίρων πρὸς τέλειοτέραν σπουδὴν μετέβη τῷ 1504 εἰς τὸ τῆς Ἐρφούρτης πανεπιστήμιον, ἐνθα διήκουσε τοῦ Ζοδόκου, ὃστις λίαν ἐπιτυχῶς ἐδίδασκε τὴν σχολαστικὴν φιλοσοφίαν. Εἰς τὸ πανεπιστήμιον ἐπὶ τοσοῦτον ὑπερέβη πάντας τοὺς συμμαθητάς του κατὰ τὴν εὑφύναν καὶ φιλομάθειαν, ὃστε σύμπασα, ὡς μαρτυρεῖ διούλαος, ἡ Ακαδημία ἐθικύμαζεν αὐτόν. Μιὰς ἡμέρᾳ διατρίβων κατὰ τὸ σύνηθες εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἐν ἡ διήρχετο τὰς ὥρας τῶν μὴ παραδόσεων διεξεργόμενος τοὺς τίτλους διαφόρων συγγραμμάτων, παρατηρεῖ αἴφνης βιβλίον καὶ ινοφωνὲς οἵως εἰς αὐτὸν, τὴν Γραφὴν, περὶ ἡς οὐδεμίαν εἶχεν ἰδέαν, ἐκτὸς τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένων καθ' ἐκάστην Κυριακὴν τεμαχίων, ἀνοίγει αὐτὴν, καὶ τὸ μέρος ὅπερ ἔτυχε πρὸ διφθαλμῶν του ἦν ἡ ἴστορία τῆς Ἀνηνης καὶ ἡ τοῦ Ἐμπερατορίου. Διέρχεται αὐτὴν, θέλγεται καὶ ἐκτοτεῖ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θείου συγγράμματος προσηλούται πᾶσαν ἡ μελέτη αὐτοῦ.

Εἴκοσιν ἡδη ἐτῶν διούρτινος εἶχεν ἐπιτύχει τὸν βαθμὸν προπολύτου, ὅτε ἀσθένειας κινδυνεύει-

ετάτη ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου. Πάντες ἐλυποῦντο βλέποντες ματαιωμένας τοιαύτας ἐλπίδας, ίδιας δὲ πολιός τις ἵερας ὅστις ηγήνει τὰ μέγιστα τὸν Μαρτίνον. Πρὸς αὐτὸν δέ νέος προλύτης αἰσθανόμενος τὴν ἀκροσφαλῆ θέσιν του, ἔξερε μίαν ἡμέραν φόβους θανάτου, ἀλλ' ὁ γέρων ἵερας ἐνθαρρύνων αὐτόν, « Μή φοβοῦ, τῷ εἶπε, διότι δὲν θ' ἀποθάνης ἐκ τῆς νόσου ταύτης. Ο Θεὸς ἀναστήσει ἐν σοὶ ἄνδρα, ὅστις θέλει παραμυθήσει πολλοὺς, διότι δὲ θεὸς ἐπιτίθησι τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐφ' ὃν ἀγαπᾷ καὶ διεθέτει. » Καὶ ὅντως δὲ Λούθηρος διέφυγε τὸν θάνατον, τῷ δὲ 1505 ἐν μεγάλῃ τελετῇ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας.

Περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Μανσφέλδην, ὅπως ἐπισκεφθῇ τοὺς παιδικούς του τόπους καὶ ἐναγκαλισθῇ τοὺς γηραιοὺς γονεῖς του. Ο πατὴρ αὐτοῦ ἐπεθύμει νὰ γείνη δικαστικός, καὶ ίσως μὲ τοιαύτην πρόθεσιν ἀνεχώρει ἐκ Μανσφέλδης δόπταν γεγονός τι συνετέλεσεν ὅπως παραπτηῇ τοῦ σκοποῦ τούτου. Ἐνῷ δὲ λίγας μόλις ὥρας ἀπεῖχε τῆς Ἐρφούρτης, κατελήφθη ὑπὸ σφοδροτάτου κλύδωνος, κεραυνοὶ δὲ κατέπιπτον ἀλληλοδιαδόχως· εἰς δὲ αὐτῶν τοσούτον πλησίον του ἔπεσεν, ὥστε δὲ Λούθηρος εἰδεὶ σχεδόν πρὸ διθαλμῶν του τὸν θάνατον. « Περικυλωθεὶς ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν φρίκην, λέγει δὲ ίδιος, ὑπεσχέθην ἀν δέ Κύριος μ' ἔξαγάγη τοῦ κινδύνου νὰ ἐγκαταλείψω τὸν κόσμον καὶ ἀφιερωθῶ ἔξ διοκλήρου εἰς αὐτόν. » Ο Λούθηρος ἐπανῆλθεν εἰς Ἐρφούρτην ἔχων ἀκράδαντον πεποίθησιν νὰ ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον· μὴ ἀνακοινωσάμενος δὲ εἰς οὐδένα τὸν σκοπόν του, προσκλεῖ μίαν ἑσπέραν δλους τοὺς φίλους του εἰς δεῖπνον λαμπρὸν, καὶ ἀφοῦ πάντες ἔφαγον καὶ ἔπιον, τότε τοῖς ἀποκαλύπτει τὴν πρόθεσίν του. Μάτην οἱ φίλοι του ἡθέλησαν νὰ τὸν ἀποτρέψωσι ταύτης· δὲ Λούθηρος ἐμμένει εἰς τὴν ἀπόφασίν του καὶ καταλιπὼν πάντα τὰ σκεύη καὶ βιβλία του, πλὴν τοῦ Βιργιλίου καὶ Πλαύτου, ἐγείρεται τὴν ἰδίαν νύκτα, 17 Αὐγούστου 1505, καὶ φεύγει εἰς τις ἐρημητήριον τοῦ Ἀγίου Αὐγουστίνου, ἔχων ἥλικιαν 21 ἔτους καὶ ἐννέα μηνῶν.

Η δλῶς νέα ζωὴ τοῦ μοναστηρίου, αἱ ἀγρυπνίαι, αἱ σωματικαὶ ἀγωνίαι εἰς ἡς ὑπεβάλετο, συνέτειναν ὅπως ἔξαντλήσωσι ταχέως τὰς δυνάμεις τοῦ Λουθήρου· ἔπεισε λοιπὸν μετά τινα χρόνον ἀσθενής βαρέως, ἀλλ' δὲ Κύριος διέσωσε καὶ πάλιν αὐτόν. Ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος τῶν Αὐγουστίνων

ἥν τότε εὐπαίδευτός τις ἀνὴρ καὶ γόνος μιᾶς τῶν εὐγενεστέρων οἰκογενειῶν τῆς Μιονίας, δὲ ίωάννης Στώπιτζ οὗτος ἐλθὼν ὅπως ἐπιθεωρήσῃ τὸ μοναστήριον εἰς δὲ Λούθηρος εὑρίσκετο, καὶ μαθὼν τὰ κατ' αὐτὸν, τοσοῦτον ἐθέλχθη ἐκ τοῦ ἀνυποκρίτου ἥθους του, ὥστε τὸν ἀπόλλαχε τῶν κοπιωδῶν ἐργασιῶν τοῦ μοναστηρίου καὶ τὸν ἐσύστησεν εἰς τὸν Ἑκλέκτορα τῆς Ἑσσης Φριδερίκον τὸν Σοφὸν, ὅστις τῷ 1508 τὸν προσεκάλεσεν ὡς καθηγητὴν εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ συστηθὲν ἐν Βυρτεμβέργη Πανεπιστήμιον. Ἐκεῖ ἐδίδαξε τὴν φυσικὴν καὶ ἡθικὴν τηρῶν ἀείποτε τοὺς κανόνας τοῦ τάγματος του καὶ κατοικῶν εἰς τὸ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ κατάστημα τῶν Αὐγουστίνων. Ἐνδιδῶν εἰς τὸ αἴτημα τῶν πολιτῶν τῆς Βυρτεμβέργης ἐδέχθη τὴν θέσιν ἱεροκήρυκος, καὶ ἔκτοτε ἥρξατο κηρύσσων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, προσελκύων πολυαριθμούς διὰ τῆς εὐγλωττίας αὐτοῦ ἀκροατάς. Τῷ 1509 δὲ Λούθηρος ἡναγκάζεται νὰ μεταβῇ εἰς Ρώμην ἐνεκαὶ ὑποθέσεών τινων ἀφορωσῶν τὸ τάγμα του, ἀλλὰ μόλις διηῆλθε τὰς Ἀλπεις καὶ ἐγνώρισε κατὰ βάθος τὰς καταχρήσεις τῶν ἱερέων τῆς Ρώμης. Ο πτωχὸς μοναχὸς καθ' ὅδὸν ἐφιλοξενήθη εἰς πλούσιόν τι μοναστήριον Βενεδίκτινων, ἔχον τριάκοντα ἔξ χιλιάδων δουκάτων ἐτήσιον εἰσόδημα, καὶ ἐξεπλάγη ἐπὶ τῇ πολυτελείᾳ καὶ φυσιότητι μεθ' ἡς διηγησούσης μοναχοῖς. Ἐκορυφώθη δὲ ἡ ἀγανάκτησί του ὅτε παρασκεύήν τινα παρέστη εἰς συβαριτικὴν αὐτῶν τράπεζαν καὶ εἰδεὶ τὴν κραυπάλην των· τότε ἀναφανδὸν ὡμίλησε κατὰ τῶν καταχρήσεων τούτων, ἀλλὰ μόλις διέφυγε τὸν θάνατον, χάρις εἰς τὸν θυρωρὸν τοῦ μοναστηρίου, ὅστις τῷ ἀνήγγειλε τῶν μοναχῶν τὴν ἐπιβούλην. Ἀνεχώρησε λοιπὸν κατεσπεισμένως ἐκ τοῦ Μοναστηρίου εἰς Βολωνίαν, ὅπου ὑπέστη δεινὴν ἀσθενειαν, ἀποτέλεσμα, ὡς λέγεται, δηλητηρίου τῶν μοναχῶν. Τέλος ἀνακρίθεσας κατηνθύνθη εἰς Ρώμην, ἔνθεν ἀφοῦ ἐπεράτωσε τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς Βυρτεμβέργην καὶ ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν του μέχρι τοῦ 1517 ὅτε ἥρξατο τὸ μέγα ἔργον τοῦ βίου του, ἀφοῦ πέντε ἔτι πρότερον ἀνηγορεύθη καὶ διδάκτωρ τῆς θεολογίας.

Ο τότε πάπας Λέων I. ᔁχων χρείαν ἀργυρίου. ὅπως ἀνοικοδομήσῃ τὸν Ναὸν τοῦ ἀγίου Πέτρου, ἀνέδραμεν εἰς μέσον, εἰς δὲ καὶ ἄλλοι προκάτοχοι αὐτοῦ κατέφυγον. Τὸ ἐμπόριον τῶν συγχωρογρατίων ἐφάνη καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν αἰσχρότητα ἐν Γερμανίᾳ, ἀρξάμενον ἀπὸ Μαγεντίας, ἡς δὲ ἀρχιε-

πίσκοπος ἔλαβεν αὐτὸν μονοπώλιον· δὲ ἀνήρ, ὅστις ἔχρημά τισεν ὡς κύριον ὅργανον ἦν διοικικῶν, οἱρέας Ἰωάννης Τέζελος, υἱὸς χρυσοχόου τινος ἐκ Αἰγύπτου, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1502 ἀσχολούμενος περὶ τὴν πώλησιν συγχωροχαρτίων, τοσαύτην εἶχεν ἐπιδεξιότητα, ὥστε εἰς Φριεθέργην ἐν δυσίν ἡμέραις μόνας εἶχε κερδίσει δισχίλια φλωρίνια. Ἡτο δὲ καὶ λίαν ἐκελευμένων ἥθισν, ὥστε καὶ ἐπὶ μοιχείῳ κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ νὰ ῥιφθῇ ἐντὸς σάκκου εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐσώθη τῇ μεσολαβήσει τοῦ Ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας Φριδερείκου, χωρὶς ὅμως ἔκπτωτε νὰ μεταβάλῃ διαγωγήν.

Ἐνταῦθα θέλομεν συνοπτικῶς περιλάβει περὶ τοῦ αἰσχροῦ ἐκείνου ἐμπορίου καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐγίνετο.

Οταν δὲ Τέζελος ἢ ἄλλοι πωληταὶ συγχωροχαρτίων μετέβαινον εἰς τινα πόλιν, κηρυξτὶ προπορευόμενος ἀνήγγελλεν εἰς τὸν ἀρχοντα αὐτῆς « ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πέτρου εἶναι πρὸ τῶν θυρῶν τῆς πόλεως. » Παραχρῆμα δὲ ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ ταύτη κλήρος, ἀρχοντες, λαός, ἄνδρες, γυναῖκες ἐξήρχοντο μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων πρὸς συνάντησιν τῆς χάριτος ταύτης ἐν ἀσμασι μουσικῆς καὶ ζῆχω πολυαριθμῶν κωδώνων. Μετὰ τὰς τυπικὰς προσλαλίας, ἡ συνοδείᾳ κατευθύνετο εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν, προηγουμένου τοῦ φέροντος ἐπὶ προσκεφαλίου ἐξ ἐπιχρύσου ἐπικρόκου τὴν βούλλαν τὴν παρέχουσαν τὴν χάριν τοῦ ἀνωτάτου ποντίφηκος, καὶ ἐπομένων τῶν πωλητῶν, κρατούντων εἰς χεῖρας σταυρὸν ἐξ ἐρυθροῦ ξύλου παρηκολούθει δὲ ὁ λαός ἐν μέσῳ νέφους θυμιάματος καὶ λιθάνου. Οταν ἐφθικον εἰς τὸν ναὸν δὲ πωλητὴς ἔθετε τὸν ἐρυθρὸν σταυρὸν πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἐπὶ αὐτοῦ ἐπεκρέμα τὰ ἐμβλήματα τοῦ πάπα. Τότε δὲ Τέζελος ἀναβαίνων ἐπὶ τοῦ ἀμβωνος, ἐξύμνει ἐνώπιον πολυαριθμου ἀκροατηρίου τὰς ἀρετὰς τῶν συγχωροχαρτίων διὰ τοσούτων εὐγλώτων λόγων, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ νοημονέστεροι ἐπείθοντο διεστρατείας ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἥλθεν εἰς τὴν πόλιν των. Ιδοὺ ἐκ παραδείγματος ἀποσπάσματα ἐνὸς τῶν λόγων τοῦ Τέζελου.

« Τὰ συγχωροχάρτια εἰσὶ τὰ πολυτιμότερον καὶ ὑψηλότερον τῶν τοῦ Θεοῦ δώρων, δὲ σταυρὸς οὗτος (καὶ ἐδείκνυε τὸν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἐρυθρὸν σταυρὸν) ἔχει τοσαύτην δύναμιν, δῆσην καὶ δὲφ' οὖν προσηλώθη δὲ Κύριος. Ἐλθετε καὶ δώσω ὑμῖν ἐπιστολὰς ἐνσφραγίστους, δι' ὧν

καὶ αὐτὰ τὰ ἐν τῷ μέλλοντι πραχθησόμενα παρ' ὑμῶν ἔγκλήματα ἀφεθήσονται ὑμῖν. Οὐδέποτε συγκατανεύσω ν' ἀνταλλάξω τὰ προνόμια ἐμοῦ πρὸς τὰ τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐν τῷ οὐρανῷ διότι πλείους ψυχὰς ἐρυσάμην τῆς ἀπωλείας ἐγὼ διὰ τῶν συγχωροχαρτίων ἢ ἀπόστολος διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ. Οὐδὲν δηπάρχει ἀμάρτημα τὸ διοικοῦν τὸ συγχωροχάρτιον νὰ μὴ ἔξαλείφῃ· καὶ ἀν τις δὲ, ὅπερ ὅλως ἀδύνατον, θήθελεν ἐκβιάσει καὶ αὐτὴν τὴν Ἀειπάρθενον, πληρωσάτω, πληρωσάτω, καὶ συγχωρηθήσεται. Ή μετάνοια οὐδόλως ἐστὶν ἀναγκαία, διότι τὰ συγχωροχάρτια οὐχὶ μόνον ζῶντας, ἀλλὰ καὶ τεθνηκότας σώζουσιν. Ιερεῦ, εὐγενῆ, ἔμπορε, γύναι, κόρη, νέες, ἄκουσον τοὺς γονεῖς σου καὶ τοὺς ἀλλούς θανόντας φίλους σου, τί κράζουσιν ἐκ τῆς ἀδύσσου· « Ὅποιμένομεν φρικῶδες μαρτύριον, μικρὸν ποσὸν δύναται νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ, καὶ σὺ ἐνῷ δύνασαι νὰ μᾶς σώσῃς, ἀδιαφορεῖς: » Καὶ ὅμως μόλις τὸ ἀργύριον ἥχησῃ εἰς τὸ βάθος τοῦ ταμείου, ἡ ψυχὴ ἀναχωρεῖ ἐκ τοῦ καθαρτηρίου καὶ ἵπταται κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν οὐρανόν. Ὡς ἀνθρώποι μωροὶ καὶ ζωώδεις, οἵ μὴ ἐννοοῦντες τὴν πρὸ ὑμῶν πλουσίαν κειμένην χάριν. Ιδοὺ δὲ οὐρανὸς ἀγένεται καὶ ἀρνεῖσθε τόρα νὰ εἰσέλθητε; ἀλλὰ πότε λοιπὸν θέλετε εἰσέλθει; Νῦν δύνασθε νὰ ἔξαγοράσσητε τοσαύτας ψυχὰς καὶ ὅμως, ὥσθητοι, δι' εὐτελές ἀργύριον, εἴσθε τόσον ἀχάριστοι ὥστε νὰ παραιτήσητε τὸν ἐν τῷ καθαρτηρίῳ πάσχοντα πατέρα ἢ μητέρα σας; Ἀλλὰ ἐγὼ μὲν εἰπον καὶ ἐλάλησα ὑμῖν, καὶ ἀμαρτίαν οὐκ ἔχω, ὑμεῖς δὲ ὅμως τιμωρηθήσεσθε αὐτηρῶς διὰ τὴν ἀμέλειαν ὑμῶν ταύτην. Λέγω λοιπὸν πάλιν ὑμῖν καὶ ἐν μόνον ἱμάτιον ἀν ἔχητε, διφείλετε νὰ πωλήσητε ὅπως ἐπιτύχητε τὴν χάριν ταύτην. Ο Κύριος δὲν εἶναι πλέον Θεὸς, διότι ἔδωκε πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν πάπαν. Γνωρίζετε δὲ διατί οὗτος τοσοῦτον ἀφειδῶς διεικέμει τὴν χάριν; Πρόκειται ν' ἀνοικοδομήσῃ τὸν ἐρείψιμον ναὸν τοῦ ἁγίου Πέτρου καὶ Παύλου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀλλοιος δομοὶς αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον. Ή ἐκκλησία ἐκείνη περιλαμβάνει τὰ σώματα τῶν δύο ἀποστόλων καὶ πολυαριθμῶν ἀλλοιων μαρτύρων, τὰ δὲ ιερὰ ταῦτα σώματα ἔνεκκα τῆς ἀθλίας καταστάσεως τοῦ νκοῦ, φεῦ! σήπονται καὶ ἀτιμάζονται καθ' ἐκάστην· ἔως πότε λοιπὸν θὰ μένωσιν εἰς τὴν ὕδριν ταύτην; »

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ λόγου, τὰ συγχωροχάρτια ἐθεωροῦντο ὡς « πανηγυρικῶς καθιερωθέντα ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ». Πινευματικοὶ φέροντες τὰ

έμβληματα τοῦ πάπα ἐδέχοντο τοὺς πιστοὺς, έξομολογοῦντες αὐτοὺς, καὶ ἐν μόνον μέσον σωτηρίας δεικνύοντες, τὴν ἀγορὰν τῶν συγχωροχαρτίων. Εἰς δὲ μόνος ἐπεστάτει ἐπὶ τῆς πωλήσεως οὗτος ῥίπτων βλέμμα ἐταστικὸν ἐπὶ τῶν προσερχομένων καὶ γνωρίζων ἐκ τῆς πείρας νὰ διακρίνῃ δόποιος ἄνθρωποι ἡσαν, εἰκότει ἀναλόγως πληρωμήν. Οἱ βασιλεῖς, οἱ πρίγκηπες καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι, ὁφειλον νὰ πληρώνωσι δι' ἔκαστον συγχωροχάρτιον εἴκοσι πέντε δουκάτα, οἱ ἀββᾶδες, κόρμητες καὶ βαρῶνοι ἔξι, οἱ δὲ λοιποὶ ἐν ἦ καὶ διλιγότερον, διότι εἴχον τὴν ἀδειαν οἱ πωληταὶ νὰ κάμωσι παζαρίκιον μετὰ τῶν ἀγοραστῶν. Διὰ δὲ τὰ ἴδιατερα ἐγκλήματα ὁ Τέζελος εἴχεν ἴδιαν δικτύμησιν, δηλονότι διὰ πολυχρυμίαν ἐπλήρωνον ἔξι δουκάτα, δι' ἵεροστολίαν καὶ ἐπορκίαν ἐννέα, διὰ φόνον δικτὼ, διὰ μαγείαν δύο καὶ π. Ο λαὸς ἔτρεχε μετὰ μεγάλης προθυμίας εἰς τὸν ἐμποροκάπηλον ἐκεῖνον, διότι πάντοτε ὁ λαὸς ἐφάνη ὠφέλιμος εἰς τὸν γόητας καὶ πλάνους, ὥστε δὲν εἴχεν ἀδικόν τις τῶν ἡμετέρων ποιητῶν εἰπών·

Ἄν ηξέρῃ τὸ τί κάμνει ὁ μωρὸς αὐτὸς λαὸς νὰ μὴν ἡμαι εἰς Θεός.

Οἶπας συμπλήρωσωμεν δὲ καὶ τὰς περὶ τὰ συγχωροχάρτια καταχρήσεις τῆς παπικῆς ἐκκλησίας, παραθέτομεν ἀντίγραφον ἑνὸς τοιούτου.

« Ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐλεήσαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ . . . καὶ διὰ τὸ πάθος αὐτοῦ καθάρισαι αὐτὸν ἀπὸ παντὸς ῥύπου.

« Δυνάμει τῆς ἐμπιστευθείσης μοι ἀποστολικῆς ἐξουσίας, ἐγὼ ἀπολύτῳ τὸν . . . πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων, κανόνων καὶ ποιῶν, αἵτινες τῷ ἐπεβλήθησαν, πρὸς δὲ καὶ πάσης ἀποτελείας καὶ παντὸς ἀμαρτήματος ἢ ἐγκλήματος διπερ διέπραξεν δοσον μεγάλον καὶ δι' οἰσανδρόποτε αἰτίαν καὶ ἀν ἐγένετο, καὶ ἀν ἡ λύσις αὐτοῦ εἰς μόνον τὸν ἀγιώτατον ἡμῶν Πατέρα τὸν πάπαν, καὶ τὴν Ἀποστολικὴν ἔδραν ἐστὶν ἀνατεθειμένην. Πλήνω αὐτὸν παντὸς ῥύπου καὶ πάσης ἀκαθαρσίας, ἣν ἔχει. Ἀπεκλλάσσω αὐτὸν τῶν ἐν τῷ καθορτηρίῳ ἀναμένουσῶν αὐτὸν τιμωριῶν. Τὸν καθιστῶ ἐκ νέου κοινωνὸν τῶν μυστηρίων τῆς ἐκκλησίας. Τὸν ἐπαναφέρω αὖθις εἰς τὴν διμάδα τῶν ἀγίων καὶ εἰς τὴν ἀθωότητα, ἣν εἴχεν δύτε πειθελήθη τὸν φωτεινὸν χιτῶνα τοῦ βαπτίσματος ὥστε ἐν ὥρᾳ θυνάτου, ἡ μὲν πρὸς τὴν κόλκαν εἰσάγουσα θύρα νὰ τῷ κλεισθῇ, ἡ δὲ πρὸς τὸν παράδεισον νὰ τῷ ἀνοιχθῇ. Καὶ ἀν δὲν ἀποθάνῃ

ταχέως, ἡ χάρις τῆς παρούσης μένει ἀπαρασάλευτος μέχρις οὐ τῷ ἐπελθῃ τὸ χρεών.

« Ἐν ὅνδματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, Ἄμην. »

Οἱ Λούθηροι εἶχε κατὰ πρῶτον ἀκούσει περὶ τοῦ Τέζέλου καὶ τῶν σκανδαλωδῶν αὐτοῦ πράξεων νὰ γίνηται λόγος ἐν Γρίμμα τῷ 1516, εἰπε δὲ ὅτι θεοῦ θέλοντος « θὰ κάμη μίαν ὀπὴν εἰς τὸ τύμπανον τοῦ τυχωδιώκτου ἐκείνου » καὶ δὲν ἔρχεται νὰ ἐπελθῃ εὐκαιρία. Μιᾷ ἡμέρᾳ, ἐνῷ ἐκάθητο εἰς τὴν Βυρτεζμέργην, ἥλθον τινὲς νὰ ἔξοριοι γηγένθειν εἰς αὐτὸν, δὲ δὲ Λούθηρος ὡς μόνον μέσον σωτηρίας τοῖς ἐπρότεινε τὴν μετάνοιαν ἐπειδὴ δ' ἐκείνοις ἀντέλεγον ὅτι ὁ Τέζελος ἀντὶ εὐτελοῦς ἀργυρίου τοῖς παρέχει κιλινίαν ἀφεσιν ἀμαρτιῶν, ὁ Λούθηρος ἀναφανδὸν ἐξήλεγξε τὰ συγχωροχάρτια, εἰπὼν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν πωλεῖ τὴν χάριν αὐτοῦ μὲν ἀργύριων, ἀλλ' ὅτι ὁ θέλων νὰ σωθῇ διὰ μόνης τῆς μετανοίας καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο. Ἔσπευσαν οἱ ἔξομοιογούμενοι, φύσεως μοχθηρᾶς ὄντες, νὰ ἀναγγείλωσι τῷ Τέζέλῳ τοὺς λόγους τοῦ Λουθήρου, δι' οὓς ἐκείνοις πλήρης δργῆς γενόμενος, κατηράσθη τὸν αὐθάδη Μαρτίνον, ἤναψε πῦρ εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως κατὰ διαταγὴν δῆθεν τοῦ πάπα, ὅπως καύσῃ τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς μὴ παραδεχομένους τὴν ἀρετὴν τῶν συγχωροχαρτίων καὶ παρέσχεν οὕτω τὴν πρώτην ἀφορμὴν εἰς τὴν μεταρρύθμισιν.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1517 ὁ Λούθηρος διὰ πολυκρίθμων ἐπ' ἄμβωνος διμιλιῶν κατέκρινε τὴν πλάνην τῶν συγχωροχαρτίων, τῇ δὲ 31 Οκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τελουμένης τῆς ἔορτῆς τῶν ἀγίων Πάντων, καὶ μαρτύστης οὕτους συζητοῦ λαοῦ, ἐτοιχοκόλλησεν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Βυρτεζμέργης τὰς περιφήμους αὐτοῦ ἐνεγκόντα πέντε θέσεις ὑπὸ τὸν τίτλον Disputation von der Kraft des Ablasses, ἐν αἷς ἐξήλεγχε τὰς καταχρήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ κλήρου καὶ ἐδίδασκεν δρθῆς τὴν Γραφήν. Η δημοσίευσις τῶν θέσεων τούτων, διαδοθεῖσα καὶ ἀπασκεν τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην ἐνεπούσατο μεγίστην ἐντύπωσιν, καὶ ἀνδρες διάσημοις ὡς διηγέρταις ἐν Ράμη δ' Emser ἐν Δρέσδη δ' Νορτστρατεν ἐν Κολωνίᾳ προσέβαλον σφραγίδως αὐτάς, ἀλλ' ὁ Λούθηρος οὐδέλως ἀποθαρρύνθεις ἀντεπεξῆλθε διὰ νέων δημοσιεύσεων κατὰ τῶν κατηργορῶν τῶν ἀντιπάλων του, καὶ οὕτως ἤρξατο τὸ σχίσμα.

Ο πάπας Λέων Θ'. ἐκλαβών κατ' ἄρχας τὸ πρᾶγμα ὡς ἀντιζηλίαν ταγμάτων, διέγον ἐπρόσεξε, καθόσον δὲ Λουθήρος δὶς ἐπιστολὴς του τῷ 1518 τῷ ἑβδομάδι περὶ τῆς μεγίστης πρὸς αὐτὸν ἀφοσιώσεως του ἀλλ' ἡναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ ἐπέμβῃ καὶ δἰς προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Ρόμην. Βεβαίως δὲ θέσις του Λουθήρου ἐν μέσῳ τῶν τῆς Ρώμης ἵερών δὲν θὰ ἦτο τόσον εὐάρεστος, οὐδὲ ἐπεθύμει νὰ μεταβῇ ἐκεῖ, ἀλλ' ἐπεμβάξῃ ὁ Ἐκλέκτωρ Φριδερίκος ἐπέτυχε νὰ πεμψθῇ εἰς Λύγούστην ἐκ μέρους του πάπα εἰς Καρδινάλιος, καὶ τοιοῦτος ἐπέμφθη ὁ Καζετάνος, ὅπως συνεννοήθῃ μετὰ του Λουθήρου. Ἐν Αὐγούστῃ τῇ 12 Οκτωβρίου ἐνώπιον του Ἐκλέκτορος συνηλθον οἱ δύο οὗτοι, ἀλλ' εἰς οὐδὲν ἥλθον ἀποτέλεσμα, τοῦ μὲν καρδιναλίου προσπεκθούντος διὰ κολακειῶν καὶ ἀπειλῶν νὰ πείσῃ τὸν Λουθήρον ν' ἀνκαλέσῃ τὰς θέσεις του, αὐτοῦ δὲ ἀποκρινομένου «Ἀπόδειξόν μοι δὴ τοῦ σφάλλω καὶ τότε μόνον ἀνακλῶ τὸν λόγους μου.» Όστε μετὰ τριῶν ἡμερῶν ἀγονον συνδιάλεξιν, δὲ Λουθήρος ἐννοῶν τὰς πληγίδας·δις τῷ ἔστατον, ἡναγκάσθη νὰ δραπετεύῃ εἰς Βυρτεμβέργην, ὅπου διὰ τῶν αὐτῶν μέσων εἰς μάτην καὶ πάλιν προσεπάθησεν δὲ ἀπεσταλμένος του πάπα Μίλτιτζ νὰ τὸν ἐφησυχάσῃ.

Ἀρχηγὸς τῆς ἐν Γερμανίᾳ σχολαστικῆς θεολογίας ἦν τότε ὁ Ιωάννης Εἰκ., στις λαζῶν τὸ μέρος τῶν κληρικῶν, ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τίτλου Ὁμελίσκος σύγγραμμα κατὰ τῆς διατακλίας του Λουθήρου, πρὸς δὲ ἐκεῖνος ἀνταπήντησε διὰ τῶν Αστερίσκων. Ὁ Εἰκ. θέλων καὶ προσωπικὸς νὰ συνεντευχῇ μετὰ του Λουθήρου προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς διαγωνισμὸν ἐν Λειψίᾳ τῇ 27 Ιουνίου 1519. Ο Λουθήρος παρέστη, καὶ ἐνώπιον πολυκριθμοῦ ἀκροατηρίου· καὶ τοῦ Δουκὸς τῆς Σαξονίας Γεωργίου ὑπεστήριξεν ἔκκληστος τὰς ιδέας του· ἀλλ' ἐπειδὴ μέχρι τῆς 13 Ιουλίου εἰς οὐδὲν ἥλθον ἀποτέλεσμα διελύθησαν, καὶ δὲ Εἰκ. μεταβάξεις εἰς Ρώμην προύκλεσε τὸ ἐπιδὺ ἔτος βούλλων του πάπα, δὶς ἡς δὲ Λουθήρος ἦν ἐντὸς δύο μηνῶν δὲν ἀνεκάλει τὰς θέσεις του, παρεδίδετο εἰς ἀνάθεμα. Ἡ βούλλας αὐτὴ ἐδημοσιεύθη εἰς πολυάρθρον ἀντίτυπον, ἀλλ' οὐδὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα, διότι δὲ Λουθήρος εὑρεν ἴσχυροὺς προστάτας, πολλοὶ δὲ τῶν ἡγεμόνων καὶ ἴπποτῶν τῷ προσέφερον καὶ τὰ ὄπλα των εἰς ὑποστήριξιν. Τότε δὲ Λουθήρος ἀποβαλὼν τὸ προσωπεῖον ἐδημοσίευσε τὰ δύο περίφημα αὐτοῦ συγγράμματα περὶ μεταρρυθμίσεως του κ.λήρου καὶ περὶ τῆς αἰγματω-

σίας τῆς ἐκκλησίας.

Ἐν τούτοις ἐπειδὴ τῇ προτροπῇ τῶν ἱερέων εἰς πολλὰ μέρη ὡς εἰς Ἀμβέρσην, Λουθαίκην, Μαχεντίκην καὶ πλ. εἰχον παραδεθῆ εἰς τὸ πῦρ τὰ συγγράμματα του Λουθήρου, οὗτος ἀντεκδικούμενος ἀνάπτει τῇ 10 Δεκεμβρίου 1520 μεγάλην πυράνεις τὴν πόλιν τῆς Βυρτεμβέργης, καὶ ἐνώπιον πολυαριθμου λαοῦ καίει ὅλα τὰ ἔγγραφα καὶ διατάγματα του πάπα καὶ ιδίᾳ χειρὶ δίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ αὐτὴν τὴν ἀναθεματίζουσαν αὐτὸν βούλλην. Ὁ τότε αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Κάρολος Ε'. βλέπων τὸ κακὸν προβούν, προσεκάλεσε τὸν Λουθήρον εἰς Βόρμην. Ιν' ἀπολογηθῆ καὶ μετέβη μὲν αὐτὸς ἐκεῖ, ἀλλὰ τῇ αἰτήσει του Ληγάτου του πάπα Λλεξάνδρου δὲ διδασκαλία του Λουθήρου κατεδικάσθη ὡς αἴρεσις, καὶ οἱ διπλοὶ αὐτῆς ἀπεφασίζετο νὰ ἔξιρισθωσι τοῦ κράτους. Καὶ ζήθεις μὲν ὑποκύψει καὶ δὲ Λουθήρος εἰς τὴν ποινὴν ταύτην, ἀλλ' ἐσώθη ὑπὸ τοῦ Ἐκλέκτορος Φριδερίκου εἰς τὸ ἐν Βαρτεσίουργη φρούριον, ἔνθα κρυπτόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα Ιππότου του ἀγίου Γεωργίου, ησχολήθη περὶ τὴν μετάφρασιν τῆς Γραφῆς εἰς τὴν Γερμανικήν.

Ἐνῷ αὐτὸς διετέλει κεκρυμμένος, διπλοὶ του τινὲς προέβησαν εἰς διδαχὴς λίγα διεγερτικὰ, συνεπείχ τῶν διποίων καὶ ταραχῇ σπουδαῖαι εἰς τινὰ μέρη ἐξερρήγησαν. Τότε δὲ Λουθήρος ἔξελθὼν τοῦ κράτους του, μετέβη εἰς Βυρτεμβέργην κατὰ Μάρτιον του 1522 καὶ ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰς ἀληλογιδιάδχους διδάξας ἐπέτυχε νὰ καθησυχάσῃ τὰ πνεύματα του λαοῦ. Ἐν τούτοις οἱ διπλοὶ αὐτοῦ ἥξενον ἀληλογιδιάδχως, δὲ δίσιτα τῆς Σπίρους συγιανιμένη ἔξι ἡγεμόνων Γερμανῶν, συνελθοῦσα τῷ 1523 διευκρτυρήθη κατὰ τῆς ἐν Βόρμη καταδίκης (ἔξι μὲν καὶ οἱ του Λουθήρου διπλοὶ προσέλκεσαν τὸν τίτλον διαμαρτυρόμενοι) καὶ ήνοικήτη νὰ ὑποταχθῇ εἰς αὐτὴν.

Τῷ 1525 δὲ Λουθήρος ἀπέβηκε τὸ ἔνδυμα τῶν Αὐγούστιανῶν ὅπερ τέως ἔφερε, τὸ δὲ ἐπιδὺ ἔτος οὐδὲμιον τῆς Γραφῆς βλέπων ἀπαγορεύμενον τὸν γάμον εἰς τοὺς κληρικοὺς, ἐνυμφεύθη τὴν Αἰκατερίνην Βόραν, κόρην εἰκοσιν ὅτε ἐτῶν, αὐτοῦ τεσσαράκοντα δύο ὄντος καὶ ἔσχεν ἔξι αὐτῆς τέκνα ίκανά. Ἐπορχεὶς δὲ τοῦτο οὐγὶ δι' ἄλλο ἢ διὰ νὰ δώσῃ δὲ ἰδίος τὸ παράδειγμα του γάμου εἰς τους ἱερεῖς καὶ παρεμποδίσῃ οὕτως εἰς τὸ μέλλον τὰς ἐκ τῆς ἀγαμίκης προσργομένας καταχρήσεις.

Θεωροῦντες ἀλλοτριον τῆς παρούσης βιογραφίας νὰ διατάξωμεν περὶ τῶν προόδων θεοὶ ἐποί-

ησεν ή νέα θρησκεία καὶ περὶ τῶν πρὸς ἐκμηδένισιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν παπῶν καταβληθεισῶν ἐνεργειῶν, θέλομεν ἀρκεσθῆ εἰς μόνον τὸν βίον τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Λουθήρου εἰσὶν διάλιγον γόνιμα εἰς ἔξωτερην γεγονότα. Διέμενε συνήθως εἰς Βυρτεμβέργην ἀσχολούμενος μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Μελάγχθωνος καὶ ἄλλων περὶ τὴν διοργάνωσιν τῆς Εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας, ἐντοτεδὲ μετέβαινε καὶ ἀλλαχοῦ ὅπως κηρύξῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Τῷ 1546 δὲ Λούθηρος καίτοι παρηκμακώς τὴν ἡλικίαν ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Ἐισλέβην, τὴν γενέθλιον αὐτοῦ πόλιν, ὅπως πραῦνη ἔριδά τινα μεταξὺ τῶν κομήτων τῆς Μανσφέλδης· ἀλλ’ ἀσθενήσας ἀπεβίωσεν ἐκεῖ τῇ 18 Φεβρουαρίου, πλήρης πίστεως, ὡς εἶχε ζήσει· « Πάτερ μου εἰς σὲ παραδίδω τὸ πνεῦμα, εἰς σὲ τὸν σωτῆρά μου! » Οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ τελευταῖοι λόγοι του. Οἱ δόκτωρ Ιωνᾶς τὸν ἡρώτησεν ἀνὰ ποιηνήσκη ἐν τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ, οἷαν ἐδίδαξε « Ναι », ἀπήντησε καὶ ἀπεβίωσεν ἐν μέσῳ τῶν φίλων του. Οἱ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας μεγαλοπρεπῶς ἐτέλεσε τὴν κηδείαν αὐτοῦ, καὶ δὲ τάφος τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅστις τοσοῦτον καίριον τραῦμα ἐπήνεγκεν εἰς τὴν παπικὴν δύναμιν, ὑπάρχει εἰς Βυρτεμβέργην, ἔνθα καὶ ἀνδριὰς ἡγέρθη πρό τινων ἐτῶν παριστῶν τὸν μέγαν ἀναμορφωτὴν κρατοῦντα Βίβλον.

ΕΠΑΜ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ.

Ο ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

(Συνέχεια ἵδε φυλλάδ. 22.)

Ο γέρων κόμης Φρεσνάνης ἀφῆσε τὴν ἐπιστολὴν νὰ πέσῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἔφερε τὰς χειράς του εἰς τὴν κεφαλήν, καὶ ἐπειθρα διακρύων ἔρευσαν ἀπὸ τὰ ὅμματά του. Αἱ τελευταῖαι τῆς ἐπιστολῆς ἐκφράσεις τὸν εἶχον καταταράξει. Ο υἱὸς οὗτος, ὅστις ἐπέτα πρὸς τὸν οὐρανὸν, μὲ βραχίονας ἐστραμμένους πρὸς τὴν μητέρα του δὲν κατέλιπεν ὅπισθεν αὐτοῦ πῦρ φρικῶδες, ὅπερ ἐπέπρωτο νὰ κατακαύσῃ τὴν καρδίαν τοῦ πατρός του; Ο θάνατος αὐτοῦ δὲν ἦτον ἀνεξάλειπτος ἐλεγχος συνειδήσεως; Ὕπηρξε πατὴρ ἀγαθὸς, ἐπιπιεικής, δίκαιος ἔτι διὰ τὸν ἀποπλανθέντα ἐκείνον νέον; Ο ποιονδήποτε καὶ ἀνὴτο τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας τοῦ Ράυμόνδου, δὲ πατὴρ εἶχε δικαίωμα νὰ φανῇ αὐτοτρότερος τοῦ Θεοῦ, ὅστις δὲν ἥθελησε νὰ διαβρήξῃ τοὺς κρίκους τῆς ἑγώσεως ταύτης; Δὲν ὑπῆρξεν ἐξ ἐγκατίας σκλη-

ρὸς, βάρβαρος, ἀκαμπτος, ἀμείλικτος μέχρις ἀγριότητος πρὸς τὸν τελευταῖον κληρονόμον του; Τὰ πρῶτα δάκρυα τοῦ κόμητος ὑπῆρξαν δάκρυα συνειδήσεως, εἰς ἔκαστον δὲ δάκρυον ὑπῆρχεν εἰς ἔλεγχος. Ἐταπεινώσεις τὴν κεφαλὴν ὡς ἐν ἡ γυνὴ τοῦ τὸν ἔθεωρε ἐκ τῶν οὐρανῶν, κρατοῦσα τὸν υἱόν της εἰς τοὺς βραχίονάς της καὶ λέγουσα « Τί ἔκαμες τὸ τέκνον μας; »

Ο γέρων ὑπηρέτης, ὅστις μετὰ τοσαύτην χαρὰν δὲν ἐνόει πῶς κατέλαβε τὸν κύριόν του τοσαύτη θλίψις, τῷ εἶπε·

— Καλέ μου κύριε, τί ἔχετε;

Ο δὲ κόμης ὁλοκύρων ἀπεκρίθη

— Ιδού η τελευταία ἐπιστολὴ τοῦ υἱοῦ μου.

Ο ὑπηρέτης ἔκυψε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐθρήνησε βραχέως ἐπὶ τέλους παρεκάλεσεν ὑπέρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ τελευταίου Φρεσνάνη.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲ κόμης ἦτορ χαρακτήρος ἀποφασιστικοῦ, ἡγέρθη λοιπὸν μετά τινας στυγμὰς ἀφοῦ ἀνέγνω τὴν φρικώδη ἐπιστολὴν καὶ σύνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου του, μετέβη εἰς τὴν δόδων Τουρινόνος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ υἱοῦ του.

Εὑρὼν τὸν κύριον καὶ τὴν κυρίαν τοῦ οἴκου, εἰς δὸν κατώκει ἐκείνος, εἰς μεγίστην θλίψιν διακειμένους, δὲ κόμης ἐπέτυχε νὰ ἔηράνη τὰ δάκρυά των διὰ γραμματίου τινος χιλίων φράγκων, τὸ δόποιον προσεπονθησαν μὲν ὅτι δὲν ἦθελον, ἀλλὰ πρέπει νὰ δμολογήσωμεν ὅτι η ιδέα τοῦ ὅτι δὲν θὰ πληρωθῶσιν ἦτον η μόνη αἰτία τῆς θλίψεώς των.

Ἐκεῖ οὐδὲν ἄλλο ἐγνώριζον περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ράυμόνδου, εἰμὴ ἐξ ἐπιστολῆς, ἣν ἐκείνος εἶχε θέσει εἰς τὸ μέρος ἔνθα συνήθως ἀφίνε τὴν κλεῖδα του, ὅτι ἀνεγέρωει διὰ μακρυνὸν ταξείδιον, χωρὶς ὅμως νὰ λέγῃ καὶ ποῦ κατηυθύνετο. Ο κόμης διῆλθε τὴν νύκτα ἐπισκεψθεὶς τοὺς τρεῖς ἢ τέσσαρας φίλους τοῦ υἱοῦ του, τοὺς δόποιους εὗρε κατατεθλιμμένους ἐπὶ τῷ θανάτῳ του· ἥθελη η δὲν παρηγορίαν τινὰ ιδάνων ὅτι ἐκείνος εἶχεν ἀληθεῖς φίλους.

Ἀκολούθως ἐπορεύθη εἰς τὴν δόδων τοῦ Σχολείου τῆς Ιατρικῆς παρὰ τῷ Οἰθέρτῳ, ὅστις ὕφειλε νὰ ἔξιφλησῃ τὰ χρέον τοῦ υἱοῦ του, καὶ εὔρεν αὐτὸν, καὶ τοι ἦτορ λίαν πρωτί, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δωματίου του ἀνευ πυρὸς θρηνοῦντα πικρῶς τὴν ἀπόλειτον τοῦ ἀθλίου φίλου του. Ο δυστυχῆς κόμης συνεκινήθη ἐκ τῆς θλίψεως τοῦ νεανίου τούτου καὶ συνδιελέχθη ἐπὶ πολὺ μετ’ αὐτοῦ περὶ τοῦ υἱοῦ του. Τῷ ἀπηγόρων χιλίας ἐρωτήσεις περὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς ζωῆς του, καὶ ὁ Οἰθέρ-